

Marin Bachvarov

Katedra Geografii Miast i Turyzmu
Uniwersytet Łódzki
90-142 Łódź, ul. Kopcińskiego 31
bachvar@geo.uni.lodz.pl

**ISTORIA TURIZMA – ZAZVITIE
I NAUČNOE IZUČENIE
[HISTORIA TURYSTYKI, ROZWÓJ
I BADANIE NAUKOWE],
STANISLAV ERDAVLETOV,
ALMA-ATA 2003, 215 ss.**

**ISTORIA TURIZMA – ZAZVITIE
I NAUCNOE IZUCENIE
[HISTORY OF TOURISM –
DEVELOPMENT AND RESEARCH],
STANISLAV ERDAVLETOV,
ALMA-ATA 2003, 215 pp.**

W 2003 r. w Alma-Acie (Kazachstan) ukazała się w niewielkim nakładzie (500 egz.), po rosyjsku, książka pt. *Historia turystyki, rozwój i badanie naukowe*. Publikacja autorstwa Stanisława Erdavletova, profesora geografii i kierownika katedry turystyki, formalnie jest podręcznikiem dla studentów wydziału turystyki na państwowym Uniwersytecie im. Faradięgo. Jednocześnie książka ta posiada znamiona monografii naukowej na rzadko podejmowany temat. Naukowych rozpraw dotyczących historii turystyki w ujęciu globalnym jest bardzo mało i sam ten fakt wystarczy na zwrócenie uwagi na recenzowaną publikację. Z drugiej strony, mały nakład i charakter podręcznika sprawia, że nie będzie on znany, a także trudno dostępny poza obszarem rosyjskojęzycznym. Uważam, że również z tych względów warto zasygnalizować jej opublikowanie polskim czytelnikom.

Po krótkim wprowadzeniu, treść zawarto w trzech częściach, po czym książka kończy się spisem literatury (ogólnej, rosyjskiej i radzieckiej oraz kazachskiej) i czterema załącznikami. Każda część składa się z rozdziałów, opatrzonej pytaniami do studentów. Niestety, w całej książce brak jakichkolwiek ilustracji

The book entitled *History of Tourism – development and research* was published in 2003 in Alma-Ata (Kazakhstan) in Russian in a small edition of 500 copies. It is by Stanislav Erdavletov, a professor of geography and head of the Department of Tourism, and is formally a text-book for students of tourism at the Faradi state university. At the same time it is an academic monograph on a rarely discussed subject. There are very few academic publications on the worldwide history of tourism, and this fact alone is sufficient to pay this book attention. On the other hand, both the smallness of the edition and as it is a textbook, make it unknown and practically unavailable outside the Russian-speaking world. I believe that this is a further reason why its publication should be brought to the attention of Polish readers.

There is a short introduction, the contents are divided into three sections, and the book ends with a bibliography (general, Russian, Soviet and Kazakh), as well as four appendices. Each section has several chapters and includes questions for students. Unfortunately the book throughout lacks illustrations which is a serious

i jest to niewątpliwie jej wada. Język Autora, nawiązywanie do licznych publikacji w tekście oraz własne oryginalne myśli i konstatacje są na bardzo wysokim poziomie dydaktycznym i naukowym.

Część I została poświęcona rozwojowi turystyki w skali świata. Autor przedstawia tu główne fakty, wydarzenia i etapy w rozwoju podróżowania od starożytności do przełomu XX i XXI w. Część ta obejmuje rozdziały obrazujące genezę turystyki, turystykę starożytności, średniowiecza i epoki odrodzenia, turystykę w XVII i XVIII w., turystykę wieków XIX i XX (do drugiej wojny światowej) i współczesny etap rozwoju turystyki globalnej po drugiej wojnie światowej.

Duża erudycja Autora i zdolność do przedstawienia spójnego i przekonującego ciągu historycznego rozwoju turystyki w skali globalnej jest dodatkowym walorem książki. Można jedynie zarzucić Autorowi nadużywanie słowa „turystyka” (turyzm) zamiast „podróżnictwo”, bowiem pojęcie turystyka i jego definicje pojawiają się nie wcześniej jak w latach 30. XIX w. Z drugiej strony, w mniejszym lub większym stopniu dawne podróże zawierały w sobie elementy turystyki, aczkolwiek nie istniała jeszcze gospodarka turystyczna.

Część II podręcznika omawia rozwój turystyki w Rosji carskiej i byłym ZSRR. Kolejne rozdziały dotyczą powstania i rozwoju turystyki na tym obszarze od XVII do XX w., tworzenia towarzystw turystycznych i krajoznawczych, rozwoju turystyki w okresie radzieckim i po rozpadzie ZSRR w roku 1992. Ostatni rozdział analizuje rozwój turystyki w Kazachstanie.

Część III podręcznika przedstawia rozwój światowej geografii turystyki w ujęciu historycznym w następujących rozdziałach:

- Okres do końca XIX w.,
- Lata 1900–1930,
- Od roku 1930 do 1945,
- Od roku 1945 do 1960,
- Od 1960 do początku XXI w.,
- Rozwój badań naukowych nad turystyką w Kazachstanie.

W załącznikach znajdujemy chronologię rozwoju turystyki, źródła służące poznaniu turystyki Kazachstanu, listę obronionych prac habilitacyjnych i doktorskich w Kazachstanie w dziedzinie turystyki oraz klasyfikację WTO dotyczącą ruchu podróżnych.

drawback. The author's language, the many references to publications in the text, and his own original thoughts are of a very high didactic and academic standard.

Section I is devoted to the development of tourism on a world scale. The author presents the main facts, events and stages in the development of travel from antiquity until the 21st c. including chapters illustrating the origins of tourism, tourism in antiquity, the Middle Ages and the Renaissance, tourism in the 17th and 18th c., tourism in the 19th and 20th c. (until World War II), as well as the contemporary stage in the development of global tourism after World War II.

The author's erudition and ability to present a coherent and convincing historical account of the development of global tourism are additional assets. The only thing the author can be criticised for is overuse of the term 'tourism' itself instead of 'travelling', as the notion of tourism and its definitions did not appear before the 1830s. On the other hand, to a greater or lesser extent, journeys in ancient times included elements of tourism, although a tourist economy did not exist.

Section II discusses the development of tourism in tsarist Russia and the former USSR. Consecutive chapters refer to the origins and development of tourism in this area from the 17th until the 20th c., to the creation of tourist associations, the development of tourism in the Soviet period, and after the USSR disintegrated in 1992. In the last chapter the author analyses the development of tourism in Kazakhstan.

Section III presents the worldwide development of the geography of tourism in a historical perspective through the following chapters:

- Until the end of the 19th c.,
- 1900–1930,
- 1930–1945,
- 1945–1960,
- 1960 – the early 21st c.,
- Development of research into tourism in Kazakhstan.

The appendices contain a chronology of tourism development, sources for learning about tourism in Kazakhstan, a list of completed PhDs and 'habilitation' theses submitted in Kazakhstan in the field of tourism as well as the WTO classification of tourism.

Praca Profesora Erdavletova jest innowacyjna, bardzo szeroka, a jednocześnie syntetyczna i głęboka, w której Autor unika płytkich stwierdzeń i opisów. Należy oczywiście przyjąć ze zrozumieniem fakt, że Autor więcej uwagi poświęca Rosji i byłemu ZSRR oraz Kazachstanowi. Analiza rozwoju turystyki i związana z nią wiedza naukowa w Ameryce Północnej oraz w niektórych regionach europejskich (np. Wielka Brytania i Skandynawia) podana jest głównie w formie tez. Autor wykazuje również dużą wiedzę na temat historii turystyki polskiej i stanu geografii turystycznej w Polsce i w krajach środkowo- i wschodnioeuropejskich. Ciekawe informacje i analizy z Azji oraz Dalekiego Wschodu pozwalają na złagodzenie panującego zbyt eurocentrycznego postrzegania turystyki i jej przejawów.

Niedociągnięciem pracy jest – moim zdaniem – pewna niejasność co do jej tytułu. Z treści bowiem wynika, że Autor przedstawia historyczny rozwój geografii turystyki, a nie całego kompleksu nauk o turystyce. Znaczący udział w rozwoju wiedzy o turystyce mają bowiem przecież: statystyka i ekonomia, planowanie, zarządzanie i marketing, a także inne nauki.

Niemniej, praca prof. Erdavletova, prezentująca turystykę z geograficznego punktu widzenia, imponuje wysokim poziomem analizy, a zarazem prostotą, lekkością czytania, co wzbudza podziw i szacunek dla jej Autora.

Recenzowana książka jeszcze raz dowodzi, że w naszych czasach zarówno turystyka, jak i wiedza o niej stały się zjawiskami uniwersalnymi. Niecodzienne i jakże ciekawe spojrzenia na turystykę przez przedstawicieli różnych krajów i kultur rozszerzają wiedzę o jej istocie, różnych obliczach, rzucając nowe światło na ten globalny fenomen.

This work by Prof. Erdavletov is very innovative, wide-ranging, but at the same time concise and profound avoiding shallow statements and descriptions. It is understandable that the author devotes more time to Russia and the former USSR, as well as Kazakhstan, while analysis of tourism development in North America and in some European regions (e.g. Great Britain and Scandinavia) mostly takes the form of assertions. He also demonstrates his vast knowledge of the history of Polish tourism and the condition of tourist geography in Poland and other Central and East European countries. Interesting information and analyses from Asia and the Far East allow readers to distance themselves from a eurocentric perception of tourism and its manifestations.

In my opinion, a weakness of the book is its slightly dubious title. The contents show that the author is presenting the historical development of the geography of tourism, and not the whole academic field regarding tourism. Statistics and economics, planning, management and marketing, as well as other academic disciplines play an important role in the development of knowledge about tourism.

All in all, Prof. Erdavletov's book by presenting tourism from the geographical point of view, impresses the reader with its high standard of analysis alongside its simplicity and readability. For this the author deserves admiration and respect.

The book proves once more that nowadays both tourism and knowledge about it have become universal. Original and interesting approaches to tourism by representatives of different countries and cultures can only increase knowledge of tourism, show its different faces, and shed light on this global phenomenon.